

ОЛЕНА ГНІЗДІЛОВА

(Полтава)

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФЕНОМЕНУ «НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ШКОЛА»

Представлено основні підходи до визначення термінів «наукова школа», «науково-педагогічна школа», здійснено глибокий понятійний аналіз визначень означених понять, виокремлено істотні ознаки, які дозволяють ідентифікувати наукову школу як явище, а також розкрито основні функції науково-педагогічної школи, висвітлено специфічні принципи її ефективної діяльності.

Ключові слова: наукова школа, науково-педагогічна школа, науково-дослідна діяльність, дослідницький колектив.

В умовах формування постмодерного суспільства, коли наукові школи стають одним з основних джерел інноваційного розвитку держави, його регіонів і конкретних вузів, питання ідентифікації, способів оцінки ефективності їх роботи залишаються остаточно невирішеними і набувають особливого значення. Проблема наукових шкіл в Україні привертає увагу ще й тому, що в наукових та навчальних установах її розглядають не як ефективну форму організації наукової діяльності, а як іміджеві переваги в конкурентному середовищі.

Звернення до дослідження проблеми розвитку педагогічного знання та наукової спільноти не втрачають своєї актуальності. Оскільки функціонування і розвиток науки детерміновані потребою в подоланні соціально-педагогічних суперечностей: між необхідністю формування такої науково-освітньої структури, яка є формою інтеграції освітнього й наукового складників у діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, що забезпечує селективну підтримку найефективніших наукових співробітників, і відсутністю чітко визначених вимог до наукових шкіл України та загальноприйнятих критеріїв оцінки результатів їх діяльності; між необхідністю підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, здатних вести педагогічну й науково-дослідну діяльність у сучасних умовах *інноваційного розвитку суспільства*, і недостатнім ступенем дослідження потенціалу науково-педагогічної школи як середовища, у якому відбувається професійне зростання молодих науковців; між об'єктивною потребою створення оптимальних умов для максимальної ефективної діяльності дослідницьких колективів і відсутністю державної програми підтримки провідних наукових шкіл України.

Серед вітчизняних учених пріоритет у розгляді цієї теми належить Д. Зербіно [13; 14] і Ю. Храмову [21], які досліджували характерні риси, функції наукової школи, її життєвий цикл, вплив наукового лідера на її еволюцію та на процес розвитку науки.

Опрацювання проблеми студіювання феномену «наукової школи» відображено в працях сучасних російських науковців Т. Аржакової, І. Бандуріної, П. Белкіна, Т. Беньковської, О. Воверене, О. Вілкіної, Д. Гузевича, І. Дежиної, В. Корзун, В. Криворученко, Н. Куперштоха, С. Максюкової, В. Марєєва, Н. Лукіна, Е. Ляхович, Т. Павельєвої, О. Чечуліна та ін.

Окремі аспекти проблеми особистості керівника й колективу наукових шкіл вивчали Г. Добров, С. Кугель, С. Микулінський, М. Родний, П. Шеліщ, М. Ярошевський. Проблеми інформаційних зв'язків наукових шкіл, їх ідентифікації, оцінки динаміки наукових напрямів і розвитку мережі наукових комунікацій знайшли відображення в працях Г. Дюментона, Л. Мальцене, І. Маршакової, питання довговічності наукових шкіл і наукових напрямів розглядали О. Мирська й Г. Несветайлов.

Наукові школи як педагогічний феномен вивчали сучасні українські (А. Бойко, О. Гнізділова, О. Дубасенюк, Г. Кловак, О. Устенко, Є. Хриков) і російські (Д. Аронов, В. Богословський, Г. Ільїн, О. Грезньова, Е. Зімін, С. Поляков, В. Садков, Л. Сухорукова та ін.) вчені. У працях вітчизняних педагогів-науковців О. Адаменко, А. Алексюка, В. Вихрущ, Л. Вовк, Н. Дем'яненко, М. Євтуха, С. Золотухіної, В. Курила, О. Любара, О. Микитюка, Л. Попової, І. Прокопенка, І. Сірої, О. Соболевої, Б. Ступарика, О. Сухомлинської та ін. поняття «наукова школа» знайшло відображення на тлі розв'язання проблеми організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах в історико-педагогічній ретроспективі.

Виразною ознакою сучасності стала поява праць біобібліографічного характеру, які містять відомості про окремі факти життя та професійної діяльності знаного вітчизняного вченого, його біографічні дані та персональну бібліографію, демонструють основні наукові досягнення чи результати наукового пошуку учнів і послідовників (наукові школи А. Богуш, А. Бойко, І. Зязюна, О. Дубасенюк, В. Лозової, О. Савченко, М. Чепіль та ін.).

Однак, аналіз сучасних наукових досліджень феномену наукової школи демонструє відсутність єдиної точки зору на його природу, сутність, роль у формуванні науково-педагогічних кадрів. Звертає на себе увагу термінологічна неоднозначність поняття «наукова школа». Все це вимагає конкретизації цієї дефініції й уточнення специфічних ознак, що характеризують цей феномен.

Відтак, *метою статті* є ґрунтовний аналіз і узагальнення контекстів понять «наукова школа», «науково-педагогічна школа», характеристика ознак, наявність яких дозволяє ідентифікувати інтелектуальне співтовариство як науково-педагогічну школу, з'ясування її основних функцій, розгляд принципів її ефективної діяльності.

На основі ґрунтовного аналізу значного масиву наукових джерел філософського, наукознавчого, соціологічного, суспільствознавчого, педагогічного спрямування нами усебічно вивчене обране для дослідження явище. Відразу зазначимо, що у науковій літературі не існує одностайності у трактуванні цього поняття, а загально визнаного й усталеного визначення терміна немає.

Варто зазначити, що у філософських працях «Виникнення та розвиток наукового факту» польського вченого Л. Флека, «Структура наукових революцій» американського філософа й історика науки Т. Куна, «Особистісне знання. На шляху до посткритичної філософії» англійського фізика, хіміка і філософа М. Полані закладено теоретико-методологічні підвалини дослідження наукових шкіл. Саме вони посприяли виокремленню наукового співтовариства як суб'єкта наукової діяльності, обумовлюючи таким чином інтерес до наукових шкіл.

У 1960-1970-і роки, у зв'язку з розвитком в СРСР нової дисципліни – наукознавства, до проблеми вивчення особистості й колективу в науковій творчості, формування і діяльності наукових шкіл звернулися такі дослідники: Г. Добров, С. Микулінський, М. Родний, М. Ярошевський та інші. Однією з перших

вітчизняних наукознавчих робіт стала стаття С. Микулінського й М. Родного «Наука як предмет спеціального дослідження», опублікування якої в 1966 році поклато початок системному дослідженню колективних форм творчості вчених, вивченню теоретичних аспектів феномену наукової школи.

Серед фундаментальних наукознавчих видань з аналізованої проблеми варто назвати збірку наукових праць «Школи в науці» за загальною редакцією М. Ярошевського 1977 року. До неї увійшли як статті теоретичного характеру, що висвітлюють специфіку наукових шкіл і проблеми їхнього функціонування, так і публікації, які характеризують діяльність конкретних наукових шкіл із різних галузей науки. Виняткове значення в з'ясуванні сутності дефініції «наукова школа», її характерних ознак мають роботи наукознавців П. Анохіна, А. Антонова, І. Аршавського, В. Гасилова, В. Горського, Г. Доброва, Б. Кедрова, Г. Лайтка, І. Лакатоса, К. Ланге, С. Микулінського, М. Родного, Д. Прайса, Н. Семенова, С. Хайтуна, Г. Штейнера, М. Ярошевського, які склали зміст цієї книги [23].

Під час вивчення наукових праць установлено, що поняття «наукова школа» введено в науковий обіг наприкінці 60-х рр. ХХ століття; виявлено факт різночитання й багатозначного тлумачення цієї дефініції. Простежимо, як окремі вчені трактують це поняття.

Таблиця 1.

Підходи до визначення сутності поняття «наукова школа»

Прізвище вченого	Визначення поняття
М. Родний (1969 р.)	Наукова школа – колектив на чолі з науковим керівником, що є автором певної програми дослідження, якому притаманний певний стиль роботи, що залишається незмінним при зміні проблематики [18, с. 84].
П. Анохін (1969 р.)	Наукова школа – це традиція мислення, особлива наукова атмосфера, що прискорює становлення вченого [2, с. 259].
К. Ланге (1971 р.)	Наукова школа – неформальний науковий колектив, що формується при видатному вченому на базі класичного університету чи науково-дослідної установи з метою колективної розробки певної наукової ідеї (проблеми, напрямку) [16, с. 207].
Н. Семенов (1973 р.)	Наукова школа – це своєрідний образ мислення й дії в науці, у підході до вирішення будь-яких наукових проблем [19, с. 19].
Б. Кедров (1977 р.)	Наукова школа – це структурний осередок сучасної науки, що дозволяє концентрувати зусилля великої групи порівняно молодих учених під безпосереднім керівництвом засновника даного наукового напрямку на вирішенні певного, достатньо обмеженого кола актуальних проблем у тій чи іншій галузі науки [23, с. 309].
В. Гасилов (1977 р.)	Наукова школа – це співтовариство вчених різних статусів, компетенції і спеціалізації, що координують під керівництвом лідера свою дослідницьку діяльність, зробили внесок у реалізацію й розвиток дослідницької програми й здатних активно представляти мету та результати програми [23, с. 11].

Ю. Храмов (1987 р.)	Наукова школа – неформальна творча співдружність дослідників різних поколінь високої наукової кваліфікації на чолі з науковим лідером у межах якогось наукового напрямку, об'єднаних спільними підходами до вирішення проблеми, стилем роботи і мислення, оригінальністю ідей і методів реалізації своєї наукової програми, що одержала значні результати та завойувала авторитет і суспільне визнання в цій галузі знань [21, с. 13].
Д. Зербіно (1994 р.)	Наукова школа – це професійна добровільна співдружність людей, що сформувалася під егідою особистості вченого-лідера. Вона займається активною дослідницькою роботою в новому актуальному напрямі й об'єднана ідеями, методиками, науковими традиціями, співпрацею, що розширюється пошуком нових фактів [13, с. 10].

Аналіз усіх означень і контекстів уживання терміну «наукова школа» дає підстави зробити висновок, що вона потрактована як науково-освітній інститут (В. Астахова, М. Каністратенко, Н. Кушнарєнко, О. Устенко, В. Шейко), дослідницький колектив (Г. Добров, В. Гасілов, Д. Зербіно, К. Ланге, О. Огурцов, М. Родной, С. Хайтун та ін.), науковий напрям (П. Анохін, А. Баєв, Б. Кедров, М. Семенов, Ю. Храмов, М. Ярошевський).

Грунтовний термінологічний розгляд поняття «наукова школа» дозволив встановити, що представники першої точки зору визначили науково-освітню школу як об'єднання науково-дослідних й освітніх колективів, що сформувалися на базі одного ВНЗ. Для представників другої точки зору спільною є думка, за якою наукова школа – форма організації наукової діяльності, яку характеризує наявність творчого наукового колективу на чолі з визнаним лідером. Для ідентифікації поняття «наукова школа» згідно з третім підходом учені надають важливого значення започаткуванню нової наукової течії чи напрямку, розробці нових принципів, підходів, теорій, законів тощо. Синтезом цих підходів є визначення наукової школи як інтелектуальної, емоційно-ціннісної, неформальної, відкритої спільності вчених різних статусів, які розробляють під керівництвом лідера запропоновану ним дослідницьку програму, здійснюють її презентацію, захищають мету й результати, а також готують науково-педагогічні кадри.

Узагальнення основних дефініцій полісемантичного поняття «наукова школа» дало змогу визначити істотні її ознаки: наявність очільника – визнаного науковою спільнотою вченого, який володіє педагогічною майстерністю і має науковий авторитет; розробка прогресивної або інноваційної наукової ідеї та продуктивної дослідницької програми, існування яких виступає провідним чинником консолідації ієрархічно структурованої наукової спільноти; єдність тематики наукового пошуку керівника та учнів; традиція наступності й передачі світосприймання, наукових цінностей, технологій науково-дослідної роботи; оригінальність наукових пошуків та характерний стиль роботи наукового колективу; наукова значущість розробок даної школи; наявність системи підготовки науково-педагогічних кадрів, органічних форм спілкування та взаємного впливу членів співтовариства один на одного.

Усебічний аналіз опублікованих джерел і ресурсів Інтернету дав змогу виявити факт, що деякі вчені послуговуються похідними поняттями «науково-пе-

дагогічна школа» (Д. Аронов, А. Бойко, В. Садков) та «науково-освітня школа» (А. Алфьоров, С. Петриченко, М. Ярошевський). Особливу цінність у контексті порушеної проблеми мали роботи сучасних педагогів-науковців, які дають визначення дефініції «науково-педагогічна школа» (Т. Аржакова [3], Д. Аронов [4], А. Бойко [8], В. Богословский [6; 7], О. Грезньова [10], Г. Ільїн [11;12], Е. Зімін [15; 17], С. Поляков [17]) та характеризують окремі регіональні аспекти науково-педагогічних шкіл (О. Гнізділова [9], О. Дубасенюк [20], Г. Кловак, І. Сіра, Л. Сухорукова).

З урахуванням існуючих в літературі думок і на підставі власних досліджень вважаємо доцільним сформулювати визначення дефініції «науково-педагогічна школа» – неформальне інтелектуальне об'єднання декількох поколінь педагогів-науковців, що характеризується суттєвими тематично спільними науковими доробками як лідера, так і членів наукової школи, які є викладачами вищих педагогічних навчальних закладів і здійснюють науково-предметну підготовку спеціалістів і кадрів вищої кваліфікації за програмами вузівської і післявузівської професійної освіти, активно впроваджують результати власних фундаментальних і прикладних досліджень у навчально-виховний процес і в педагогічну практику.

Слід по-особливому вияскравити те, що ефективність діяльності науково-педагогічної школи залежить в першу чергу від суб'єктів педагогічної взаємодії та принципів роботи. Наголосимо, що суб'єктами взаємодії в науково-педагогічних школах виступають: учені як основоположники та засновники наукових шкіл (наукові лідери); учені, які увійшли до складу наукових шкіл, поділяють наукову доктрину лідера та виявили бажання продовжити розвиток її певного наукового напрямку (прихильники та послідовники); учні основоположника наукової школи, які за умови консультування та керівництва наукового лідера підвищують власну наукову кваліфікацію.

Уважаємо доцільним акцентувати увагу на принципах ефективної діяльності науково-педагогічної школи: свободи наукової творчості вчених та їх об'єднання в наукові школи; добровільності об'єднання вчених у наукові творчі колективи; самоврядування наукових шкіл як самоорганізованих структур; невтручання органів самоврядування у творчий процес наукових досліджень; колективності виконання фундаментальних та прикладних наукових досліджень; вільного вибору вченими форм та методів наукових досліджень, презентації їхніх результатів.

Важливою ознакою, яка дозволить ідентифікувати науково-педагогічну школу, є значимість наукових досягнень і результатів представників наукової спільноти. Тому, поділяючи точку зору Є. Хрикова, вважаємо що результатом діяльності будь-якої науково-педагогічної школи має бути педагогічна теорія, яка включає чітко розроблений понятійний апарат, який дозволяє описати предмет дослідження, закономірності, принципи функціонування досліджуваного педагогічного явища, обґрунтовані форми, методи, технології його функціонування, накопичені та узагальнені педагогічні факти, що характеризують результати його функціонування [22, с.74].

У зв'язку з цим назвемо основні напрями діяльності науково-педагогічної школи, які й зумовлюють зміст і специфіку її роботи та дозволяють її ідентифікувати:

– здійснення наукових досліджень із пріоритетних напрямів розвитку педагогічної науки, інноваційної діяльності; розробка наукових, освітніх про-

грам і проектів, освітніх стандартів; підготовка наукових доктрин, концепцій, інноваційних програм;

– упровадження оригінальної або творчо адаптованої методики викладання з обов'язковими елементами розвивального навчання й застосуванням сучасних засобів комунікації в науковому співтоваристві, експериментальна перевірка розроблених інноваційних моделей;

– оприлюднення наукових здобутків представників науково-педагогічної школи, публічний обмін науковими досягненнями, тиражування наукової продукції наукового творчого колективу;

– розвиток міжнародного співробітництва в галузі наукової діяльності, забезпечення мобільності вчених щодо вивчення досвіду наукових творчих колективів іноземних держав, участь у спільних міжнародних наукових проєктах стосовно вивчення актуальних наукових проблем, які фінансуються МОН України та зарубіжними фондами.

Зіставно-порівняльний аналіз праць Д. Аронова, В. Богословського, А. Бойко, О. Грезньової, О. Дубасенюк, Г. Кловак, М. Потьомкіна, В. Садкова, Л. Сухорукової та інших учених дав змогу виокремити основні функції науково-педагогічних шкіл: освітню (навчання науково-дослідним умінням і методам науково-педагогічних досліджень, підвищення професійної кваліфікації, інтеграція теоретичних напрацювань наукової школи з навчальним процесом), дослідницьку (зародження та всебічна розробка нових наукових ідей, концепцій, теорій, напрямів, генерація нових знань), виховну (прилучення молодих науковців до наукових традицій, ідей, що висуває керівник, збереження традицій наукової школи на всіх її етапах становлення та розвитку, популяризація отриманих результатів досліджень), комунікативну (наукова школа є моделлю інформаційного простору, каналом обміну інформацією між науковим керівником і учнями, полем спілкування між однодумцями й опонентами), аксіологічну (організація діяльності наукового колективу відповідно до системи педагогічних цінностей), функцію відтворення (підготовка висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів).

Крім того, науково-педагогічним школам притаманні швидка трансляція отриманих нових знань у систему загальної і професійної освіти шляхом оновлення їхньої структури, змісту, створення нових кваліфікацій і спеціальностей, розробки й апробації навчальних матеріалів, підручників, посібників, освітніх технологій, а також можливість поповнення кадрового складу з числа обдарованої студентської молоді.

Отже, на основі аналізу наукової літератури, можна зробити висновок, що визначення дефініції «наукова школа» є досить варіантним, багатоаспектним. Проведений категоріальний аналіз терміну «наукова школа» свідчить про те, що трактування означеного феномену різними авторами включає досить широке поле понять: від дослідницького колективу до самостійного напрямку наукових досліджень. Узагальнивши різноманітні підходи до визначення сутності досліджуваного феномену, ми розуміємо науково-педагогічну школу як неформальне інтелектуальне об'єднання декількох поколінь педагогів-дослідників, що характеризується суттєвими тематично спільними науковими доробками як лідера, так і членів наукової школи, які є викладачами вищих педагогічних навчальних закладів і здійснюють науково-предметну підготовку спеціалістів і кадрів вищої кваліфікації за програмами вузівської і післявузівської професійної освіти, активно впроваджують результати власних фунда-

ментальних і прикладних досліджень у навчально-виховний процес і в педагогічну практику, забезпечують ефективність процесу досліджень і зростання кваліфікації співробітників.

Проведене дослідження свідчить, що за своїм змістом науково-педагогічна школа є тією динамічною одиницею науки, яка забезпечує наступність наукового знання й наукових поколінь, інтеграцію науково-дослідної та навчальної діяльності, виступає особливою формою кооперації вчених, підготовки науково-педагогічних кадрів, наукового співробітництва. Крім того, вона – такий соціальний феномен науки, який дозволяє розглянути когнітивні й соціальні характеристики педагогічної діяльності суб'єктів у їхній єдності та взаємозумовленості.

Здійснивши аналіз означеного поняття можна стверджувати, що науково-педагогічна школа – неформальна інфраструктура вишу, необхідна для ефективних досліджень, нарощування і концентрації кадрового ресурсу наукової діяльності, запорука підготовки висококваліфікованих фахівців, ефективна форма вдосконалення професійної майстерності науково-педагогічних кадрів. Виділені ознаки, принципи та напрями діяльності науково-педагогічної школи, можуть бути достатніми критеріями для визначення, ідентифікації та систематизації науково-педагогічних шкіл. Подальшу роботу доречно спрямувати на розробку критеріїв оцінки діяльності науково-педагогічних шкіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Андрейцев В.* Концепція законопроекту про наукові школи вчених / *В. Андрейцев* // Вища школа. – 2009. – № 1. – С. 23-48.
2. *Анохин П. К.* Верю таланту / *П. К. Анохин* // Наука сегодня. – М. : Наука, 1969. – С. 257-260.
3. *Аржакова Т. Г.* Научные школы как необходимая среда формирования кадрового потенциала вузовской науки / *Т. Г. Аржакова* // Реформы в России и проблемы управления – 2000: Материалы 15-й Всерос. науч. конф. молодых ученых и студентов. – М., 2000. – Вып. 2. – С. 4-8.
4. *Аронов Д. К.* проблеме определения понятий «научная (научно-педагогическая школа)» / *Д. Аронов* // Alma mater (Вестник высшей школы). – 2003. – № 6. – С. 8-13.
5. *Бандурина И. А.* Научная школа в современном университете как педагогический феномен / *И. А. Бандурина* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.t21/gqurs.gu>.
6. *Богословский В. И.* Научно-педагогические школы в информационном сопровождении образовательного процесса в исследовательском университете / *В. И. Богословский, М. Н. Потемкин* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ito.su/2001/ito/IV/IV-0-3.html>.
7. *Богословский В. И.* Научные школы в информационно-образовательном пространстве педагогического университета / *В. И. Богословский, В. А. Извозчиков, М. Н. Потемкин* // Инновации в системе педагогического образования: Материалы Всероссийской научной конференции «Организационно-управленческие инновации в системе педагогического образования». – Барнаул, 1999. – С. 140-144.
8. Бойко Алла: наукові, навчальні й моральні уроки (наукова педагогічна школа) / [укл. *В. Мокляк, Л. Семеновська, А. Хоменко*]. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2009. – 416 с.
9. *Гнізділова О.А.* Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в ХХ столітті: автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / *О. А. Гнізділова*. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2012. – 40 с.
10. *Грезнева О. Ю.* Научные школы (педагогический аспект) / *О. Ю. Грезнева*. – М. : Институт теории образования и педагогики РАО, 2003. – 69 с.

11. Ильин Г. Научная школа как социальный институт и педагогический феномен / Г. Ильин // Высшее образование в России. – 1998. – № 4. – С. 49-50.
12. Ильин Г. Научно-педагогические школы: проективный подход / Г. Ильин / Исслед. центр пробл. качества подготовки специалистов; каф. психол.-пед. и социал.-филос. пробл. образования. – М., 1999. – 51 с.
13. Зербино Д. Д. Научная школа как феномен / Д. Д. Зербино. – К. : Наук. думка, 1994. – 134 с.
14. Зербино Д. Д. Наукова школа: лідер і учні / Д. Д. Зербино. – Львів : Євросвіт, 2001. – 208 с.
15. Зимин Э. С. Социальные проблемы педагогики как науки и феномен научной школы / Э. С. Зимин [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oim.ru/reader@which>.
16. Ланге К. А. Организация управления научными исследованиями / К. А. Ланге. – Л. : Наука, 1971. – 248 с.
17. Поляков С. Д. Научные школы в педагогике: особенности и этапы развития / С. Д. Поляков, Э. С. Зимин // Вестник Российского гуманитарного научного фонда. – 2002. – № 4. – С. 151-157.
18. Родный Н. И. Очерки истории и теории развития науки / Н. И. Родный. – М. : Наука, 1969. – 422 с.
19. Семенов Н. Н. Наука и общество / Н. Н. Семенов. – М. : Наука, 1973. – 487 с.
20. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – 692 с.
21. Храмов Ю. А. Научные школы в физике / Ю. А. Храмов; под ред. В. Г. Барьяхтара; АН УССР, Ин-т теоретической физики, Центр исследований научно-техн. потенциала и истории науки. – К. : Наукова думка, 1987. – 399 с.
22. Хриков Є. М. Чинники розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні / Є. М. Хриков // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – 692 с.
23. Школы в науке / [науч. ред. Микулинский С., Ярошевский М., Кребер Г. и др.] – М. : Наука, 1977. – 523 с.

ЕЛЕНА ГНИЗДИЛОВА

ИДЕНТИФИКАЦИЯ ФЕНОМЕНА «НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ШКОЛА»

Представлены основные подходы к определению терминов «научная школа», «научно-педагогическая школа», осуществлен глубокий понятийный анализ определенных указанных понятий, выделены и охарактеризованы существенные признаки, которые позволяют идентифицировать научную школу как явление, а также раскрыты основные функции научно-педагогической школы, освещены специфические принципы ее эффективной деятельности.

Ключевые слова: научная школа, научно-педагогическая школа, научно-исследовательская деятельность, исследовательский коллектив.

OLENA GNIZDILOVA

IDENTIFICATION THE PHENOMENON “SCIENTIFIC PEDAGOGICAL SCHOOL”

The basic approaches to definitions “scientific school” and “scientific pedagogical school” are presented; the deep concept analysis of determinations of the marked notions is carried out. The opposite points of view of different researchers on questions of identification of scientific schools are considered. The fact of variant reading and multiple-valued interpretation of these definitions is educed. It is set, that the concept “scientific school” has been entered in a scientific circulation at the end of the 1960s. A term “scientific school” is interpreted as a scientific educational institution, research collective and scientific direction. The author’s point of view is argued, which covers the scientific school as one of the types of scientific concord of the representatives which is developed under the direction of a leader within the research

programme offered by him; they perform a presentation, protect a purpose and results, and also prepare scientific pedagogical staff.

It is well-known that understanding and interpretation of concept "scientific school" by scientists and practical teachers combine the wide spectrums of opinions and views on its essence. The conducted research testifies that by the contents the scientific school is that dynamic unit of science, which provides the subsequent of scientific knowledge and scientific generations, integration of research and educational activity; it is the special form of co-operation of scientists, training of scientific pedagogical personnel and scientific collaboration. In addition, it is the social phenomenon of science, which allows considering cognitive and social descriptions of scientific activity of subjects in their unity and interconditionality.

Scientific pedagogical school is interpreted as informal intellectual association of a few generations of teachers-researchers, that is characterized by substantial thematically common scientific revisions both by a leader and members of a scientific school, which are the teachers of the higher pedagogical educational establishments and carry out scientific and theme training of specialists and staff of the higher qualification on programmes of institution of the higher education, undergraduate and graduate professional education, actively introduce the results of own fundamental and applied researches in educational process and pedagogical practice, provide efficiency of the research process and increase of employees qualification.

Signs, principles and directions of activity of scientific pedagogical school, which can be sufficient criteria for determination, identification and systematization of scientific pedagogical schools, are distinguished.

It is marked that at scientific pedagogical school there is bringing of talented young people into the research activity, educating, generation and popularization of new knowledge, communication, research ability among like-minded persons and opponents, attaching young scientists to scientific traditions and values, to perfection of professional skills of scientific pedagogical personnel.

Keywords: *scientific school, scientific pedagogical school, research activity, research collective.*

Одержано 23.03.2014, рекомендовано до друку 12.04.2014.